

STRESZCZENIE

Ana BELÉN COLLAZOS BRAVO¹
Félix Rafael RONDÓN DOMÍNGUEZ²
Beatriz Urbano LÓPEZ DE MENESES³

RICE VALUE CHAIN ANALYSIS IN A FREE TRADE AGREEMENT CONTEXT: A DEVELOPING REGION OF THE DOMINICAN REPUBLIC STUDY CASE

The aim of the work was to analyse the rice value chain in a developing region of the Dominican Republic to avoid the rice producer's displacement due to the Free Trade Agreement. Primary sources of information such as personal surveys were used. Socio-demographical, agricultural and economical variables were obtained. Absolute and relative frequencies and accumulated percentages were calculated. The two-way dependence between the item to be explained, farm yield, and the explanatory variables was calculated by means of a chi-squared (χ^2) test of significance between the items. Two-step cluster analysis was carried out to appraise the question of farmers' displacement. The competitiveness of the farms could be improved by i) the adjustment of the fertilization and phytosanitary doses, ii) the addition of value and price to the rice by post-harvest practice and iii) the proper technical assistance of the farmers. It would be needed to diversify the productions and/or to reduce the costs for the lower competitive 36.67% rice farmers of Barahona region in the Dominican Republic not to be displaced by the CAFTA-DR. Dominican operators cannot wait for the problems of the commercial channel to be solved by the state and so they must be participants in and promoters of change. This report recommends initiatives that would create sector 'observatories' for prices, product quality, supply and demand in each season. These organisations should be accessible by all the agents along the chain.

Keywords: cluster, displacement, yield and competitiveness.

ANALIZA ŁANCUCHA WARTOŚCI RYŻU W KONTEKŚCIE UMOWY HANDLOWEJNA PRZYKŁADZIE ROZWIJAJĄCEGO SIĘ REGIONY W REPUBLICIE DOMINIKAŃSKIEJ – STUDIUM PRZYPADKU

Celem pracy była analiza łańcucha wartości ryżu w rozwijającym się regionie Dominikany w celu uniknięcia pewnego rodzaju degradacji producentów ryżu ze względu na umowy o wolnym handlu. W artykule wykorzystano ankiety osobowe jako podstawowe źródła informacji. Obliczono społeczno-demograficzne, rolnicze oraz ekonomiczne zmienne, jak również bezwzględne i względne częstości oraz skumulowane odsetki. Aby wyjaśnić wydajność gospodarstw zastosowano relację dwukierunkową, a do obliczeń wykorzystano test chi-kwadrat. Przeprowadzono dwuetapową analizę skupień aby ocenić kwestię degradacji rolników. Konkurencyjność gospodarstw może zostać poprawiona poprzez i) odpowiednie dostosowanie nawożenia i dawki fitosanitarne, ii) wzrost wartości i ceny ryżu poprzez odpowiednie praktyki poźniwe oraz iii) właściwe wsparcie techniczne dla rolników. Niezbędna jest dywersyfikacja produkcji i / lub w celu zmniejszenia konkurencyjnych kosztów dla rolników uprawiających ryż w regionie Barahona na Dominikanie. Plantatorzy nie mogą czekać, aż problem ten zostanie rozwiązany przez państwo, muszą sami stać się organizatorami zmian. W artykule przedstawiono inicjatywę, które pozwolą stworzyć sektor organizacji - „obserwatorów rynku”, którzy dbali by o ceny, jakość produktów, popyt i podaż w każdym sezonie. Organizacje te powinny być dostępne dla wszystkich, którzy są częścią tego łańcucha.

Słowa kluczowe: klaster, wyeliminowanie, wydajność i konkurencyjność.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.53

Przesłano do redakcji: czerwiec 2014
Przyjęto do druku: grudzień 2014

¹Ana Belén Collazos Bravo, ETSIIAA. Avda. de Madrid n°57. 34004 Palencia. Universidad de Valladolid. España.

²Prof. Félix Rafael Rondón Domínguez, Instituto Especializado de Estudios Superiores Loyola. Padre Ángel Arias #1. San Cristóbal. República Dominicana.

³Prof. Beatriz Urbano López de Meneses, Departamento de Ingeniería Agrícola y Forestal. Área de Economía, Sociología y Política Agraria. Universidad de Valladolid. Avda. de Madrid n°57. 34004 Palencia. España, corresponding author: e-mail: beaturb@iaf.uva.es

SPOŁECZNE DETERMINANTY AKTYWNOŚCI TURYSTYCZNEJ STUDENTÓW KRAKOWSKIEGO OŚRODKA AKADEMICKIEGO

Artykuł porusza problematykę aktywności turystycznej. Zajmuje ona bowiem istotne miejsce wśród badań, które mają na celu poznanie reguł i mechanizmów rządzących rynkiem turystycznym. Dokonano krótkiego przeglądu klasyfikacji grup determinant aktywności turystycznej i wskazano na najważniejsze egzogenne uwarunkowania (ekonomiczne, demograficzne i społeczne).

Celem niniejszego opracowania było określenie wpływu wybranych czynników społecznych na poziom aktywności turystycznej studentów. Zanalizowano wpływ rodziny, szkoły oraz wybranych organizacji o charakterze turystycznym. Szczególnie interesujące było sprawdzenie, czy uprawianie turystyki z rodzicami w wieku dziecięcym i okresie dorastania determinuje jej poziom u człowieka dorosłego. Postawiono hipotezę (H1) o występowaniu istotnej zależności między wybranymi czynnikami społecznymi a poziomem aktywności turystycznej studentów krakowskiego ośrodka akademickiego. Badania przeprowadzono z wykorzystaniem metody sondażu diagnostycznego. Do zbierania danych posłużył kwestionariusz ankiety. Badaniami zostali objęci studenci drugiego roku studiów stacjonarnych pierwszego stopnia losowo wybranych kierunków uczelni krakowskich (438 osób). Analiza statystyczna oparta na metodach statystycznych (test niezależności chi-kwadrat, współczynnik zbieżności T-Czuprowa) pozwoliła na wykrycie kilku prawidłowości w badanej zbiorowości.

Badania pokazały, że czynniki społeczne odgrywają znaczącą rolę w procesie kształtowania się aktywności turystycznej i w faktycznym uczestnictwie w turystyce osób w badanym przedziale wiekowym. Wyniki badań pokazały, że częstość wyjazdów turystycznych z rodzicami, jest tym czynnikiem o charakterze społecznym, który wywiera najsilniejszy wpływ na aktywność turystyczną studentów w krakowskim ośrodku akademickim.

Słowa kluczowe: turystyka studencka, aktywność turystyczna, społeczne determinanty aktywności turystycznej, studenci.

SOCIAL DETERMINANTS OF TOURISM ACTIVITY OF CRACOW UNIVERSITIES' STUDENTS

The article discusses the problems of tourist activity that takes an important place among the studies that aimed at understanding the rules and mechanisms governing the tourist market. A short review of current classifications of determinant groups of tourist activity was made to point out the most important exogenous factors (economic, demographic and social).

The purpose of this study was to determine the influence of social factors on the student's tourism activity level. An analysis was made against the influence of family, school and some tourist organizations the examined student belonged to. In particular, an interesting questions was to find out whether the practice of tourism with their parents in childhood and adolescence determines its level of tourism activity in adulthood. It's been hypothesized (H1) on the existence of a significant relationship between selected social factors and the level of tourist activity among the students of Cracow Universities. The study was conducted using the method of diagnostic survey. Randomly selected, full-time, second year students took part in the questionnaire that was prepared for data collecting (438 students in total). Statistical analysis based on the statistical methods like chi-square test, Tschuprow's T factor was used for calculations and for presenting associations and regularities found for given population.

Research has shown that social factors play a significant role in the process of tourist activity formation and the actual participation in the tourist activity for the students at given age range. Test results also help to identify the influence of the frequency of tourist trips with the parents as the strongest factor among the presented social factors.

Keywords: student tourism, tourism activity, social determinants of tourism activity, students.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.54

Przesłano do redakcji: październik 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

⁴ Dr Anna Delekta, Zakład Turystyki i Badań Regionalnych, Instytut Geografii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, tel. (012) 662 6260, e-mail: adelekta@up.krakow.pl

CHARAKTER PRAWNY UMOWY DAROWIZNY - WYBRANE PROBLEMY

Problematyka odwołania darowizny jest skomplikowaną sprawą i nie zawsze ma szansę się powieść. Darowiznę można co prawda odwołać, jednakże wyłącznie z powodu rażącej niewdzięczności obdarowanego wobec darczyńcy oraz gdy stan majątkowy darczyńcy uległ takiemu pogorszeniu, że wykonanie darowizny nie może nastąpić bez uszczerbku dla jego własnego utrzymania, odpowiednio do jego usprawiedliwionych potrzeb, albo bez uszczerbku dla ciężących na nim ustawowych obowiązków alimentacyjnych.

Zatem przesłanką konieczną do skutecznego odwołania darowizny jest rażąca niewdzięczność albo pogorszenie się sytuacji majątkowej darczyńcy.

W kodeksie cywilnym jednakże nie wyjaśniono, czym jest „rażąca niewdzięczność”. Odpowiedzi takiej należy szukać w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym „niewdzięczność” to w szczególności takie zachowania obdarowanego, które są skierowane przeciwko darczyńcy z zamiarem nieprzyjaznym i wrogim. Chodzi tu przede wszystkim o popełnienie przestępstwa przeciwko darczyńcy, np. przeciwko zdrowiu, życiu, czci, mieniu oraz o naruszenie przez obdarowanego obowiązków wynikających ze stosunków osobistych łączących go z darczyńcą – np. odmowa udzielenia pomocy w razie choroby. Nie są traktowane, jako rażąca niewdzięczność drobne czyny – nawet umyślne – ale nie wykraczające poza zwykłe konflikty rodzinne.

Ponadto należy zwrócić uwagę, że nie każde pogorszenie sytuacji majątkowej darczyńcy uzasadnia odwołanie darowizny jeszcze nie wykonanej, gdyż pogorszenie to musi być istotne. Zmiany nieistotne nie dają podstawy do odwołania darowizny. Do odwołania darowizny jeszcze nie wykonanej nie dają również trudna sytuacja materialna, jeżeli ten stan rzeczy istniał przed zawarciem umowy darowizny

Na koniec warto też zauważyć, że pomimo niegodnego zachowania obdarowanego darowizny nie można odwołać, jeśli darczyńca obdarowanemu przebaczył. Przebaczenie to może mieć dowolną formę, zarówno ustną jak i pisemną.

Słowa kluczowe: darowizna, odwołanie darowizny, rażąca niewdzięczność.

LEGAL NATURE OF THE CONTRACT OF DONATION - SOME PROBLEMS

The issue of donation appeal is a complex matter and not always has a chance to succeed. Donation can indeed appeal, but only because of the blatant ingratitude of the donee to the donor and the donor's financial status has deteriorated in such a way that the execution of donation cannot take place without prejudice to its own maintenance, according to the justified needs or without prejudice to honor its statutory maintenance obligations. Thus, a necessary prerequisite to an effective remedy donation is blatant ingratitude or deterioration of the financial situation of the donor.

The Civil Code, however, does not explain what a "blatant ingratitude" is. The answers must be sought in the case law of the Supreme Court, according to which "ingratitude" in particular is such the behaviors of the recipient, which are directed against the donor of hostile intent. This is primarily an offense against the donor, for example, against health, life, honor, property and the violation by the recipient obligations arising from personal relationships linking it with donor - such as the refusal to provide assistance in case of illness. They are treated as minor acts of blatant ingratitude - even intentional - but do not go beyond the usual family conflicts.

It is important to note that not every donor's worsening financial situation justifies an appeal when the donation has not been made yet, because this deterioration must be important. Changes irrelevant does not give grounds for appeal donations. Finally, it should be noted that despite the unworthy behavior of the recipient donations cannot be dismissed, if the donor forgave the donor. Forgiveness can be in any form, both oral and written.

Keywords: donation, appeal donation, blatant ingratitude.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.55

Przesłano do redakcji: luty 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

⁵ Mgr Dagmara Florek – Klęsk, Katedra Prawa i Administracji, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska, al. Powstańców Warszawy 6, 35-959 Rzeszów, tel. (0-17) 852 44 42, e-mail: dfk@prz.edu.pl

ROLA RACHUNKOWOŚCI W SYSTEMIE INFORMACYJNYM WSPIERAJĄCYM ZARZĄDZANIE LOGISTYKĄ

Konkurencyjność współczesnych przedsiębiorstw coraz częściej budowana jest przez implementację i systematyczne stosowanie nowoczesnych narzędzi zarządzania, w tym również controllingu i rachunkowości zarządczej. Te dwie ostatnie dziedziny, a w zasadzie całe spektrum ich narzędzi w dużym stopniu są wykorzystywane w zintegrowanych systemach zarządzania, tak dzisiaj popularnych zwłaszcza wśród większych przedsiębiorstw. Wprawdzie zarówno praktycy i – co oczywiste – badacze doceniają wciąż ważką rolę rachunkowości wraz z tradycyjnym rachunkiem kosztów jako podstawowego źródła informacji finansowej, jednakże nie sposób prognozować i podejmować decyzję w turbulentnym otoczeniu i budować strategię (zarówno tej krótko- jak i długookresowej) bez zastosowania dodatkowych instrumentów. Dają one przecież nie tylko możliwość głębszej i szerszej analizy kosztów, wyników, identyfikacji ryzyka, oceny gospodarności itd., lecz przede wszystkim ich celem jest ustawiczne wspomaganie procesów decyzyjnych. Niewątpliwie jednym z najbardziej popularnych narzędzi jest budżetowanie. W niniejszym opracowaniu zwrócono uwagę na korzyści wynikające z zastosowania budżetowania w działalności logistycznej, nie tylko dostarcza ono bowiem niezbędnych informacji dla pomiaru dokonań czy wsparcia systemów motywacyjnych, lecz również może być zastosowane szerzej jako instrument planowania i koordynacji – co w logistyce jest niezwykle istotne. Jeśli natomiast – tak jak zaproponowano to w niniejszym artykule – system ewidencji księgowej jest w pełni kompatybilny z architekturą systemu budżetowania, wówczas ta szczególna przydatność budżetu wyrażać się może m.in. poprzez raportowanie i współdziałanie z systemem kontroli.

Słowa kluczowe: rachunkowość zarządcza, budżetowanie, logistyka.

ROLE OF ACCOUNTING IN INFORMATION SYSTEM SUPPORTING LOGISTICS MANAGEMENT

The competitiveness of modern enterprises are nowadays often built through the implementation and systematic application of modern management tools, including controlling and management accounting. These latter two areas and in fact the whole spectrum of tools which are used heavily in integrated management systems which are popular today, especially among larger companies. Although both practitioners and researchers obviously still appreciate the important role of accounting together with the traditional cost accounting as a primary source of financial information, but it is impossible to predict and decide in a turbulent environment and build strategies (both in the short and long term) without the use of additional instruments. They give the opportunity to both deeper and more extensive analysis of the cost, performance, risk identification, assessment of the efficiency etc., but above all, their purpose is to support the decision making process. Undoubtedly one of the most popular tools is budgeting. In this paper a number of benefits from the fact the use of budgeting in logistics activities is identified. Budgeting process in logistic not only provides the necessary information to measure the overall performance but also can support motivation systems. It can also be used more widely as a tool for planning and coordination - which is extremely important logistics. If, however - as proposed in this article - accounting system is fully compatible with the architecture of the system of budgeting - the usefulness of this particular budget can be expressed, inter alia, through reporting and interaction with the control system.

Keywords: management accounting, budgeting, logistics.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.56

Przesłano do redakcji: październik 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

⁶Dr inż. Adriana Kaszuba Perz, Zakład Finansów i Rachunkowości, Politechnika Rzeszowska im. I. Łukasiewicza, ul. Powstańców Warszawy 8, 35-959 Rzeszów, tel. (017) 865-19-14, autor korespondencyjny e-mail: aperz@prz.edu.pl

⁷Dr Sabina Rokita, Zakład Finansów i Rachunkowości, Politechnika Rzeszowska im. I. Łukasiewicza, ul. Powstańców Warszawy 8, 35-959 Rzeszów, tel. (017) 865-19-14.

ZALEŻNOŚCI POMIĘDZY DOŚWIADCZANYM POZIOMEM BEZPIECZEŃSTWA A AKTYWNOŚCIĄ OBYWATELSKĄ Z UWZGLĘDNIENIEM MODYFIKUJĄCEJ ROLI PŁCI⁹

Bezpieczeństwo jest jedną z podstawowych kategorii pozwalających człowiekowi na prawidłowe funkcjonowanie. Może być rozumiane obiektywnie oraz subiektywnie. Prezentowany artykuł odnosi się do subiektywnego, psychologicznego aspektu doświadczania bezpieczeństwa i zakłada, że doświadczanie bezpieczeństwa ma związek z ogólnie rozumianą aktywnością człowieka, a więc także ze specyficznym rodzajem działań – nastawionym na rzecz zadbania o interes społeczny. Artykuł wskazuje na podstawowe zależności między dwiema zmiennymi – doświadczaniem bezpieczeństwa a aktywnością obywatelską i stawia pytania o specyfikę związku, uwzględniając także różnicowanie dotyczące płci. Obie zmienne traktowane są jako złożone zjawiska. Doświadczenie bezpieczeństwa składa się z aspektu emocjonalnego (poczucie bezpieczeństwa) oraz poznawczego (refleksja nad bezpieczeństwem). Aktywność obywatelska zaś opisana jest przez cztery rodzaje działań: społecznikostwo, partycypacja społeczna, indywidualna aktywność polityczna oraz partycypacja polityczna. Model ten opiera się na dwóch kryteriach: obszar zaangażowania oraz sposób odniesienia do innych ludzi. Badania empiryczne przeprowadzono na grupie 314 osób z zastosowaniem autorskich narzędzi *Skali Doświadczanego Bezpieczeństwa (SDB)* oraz *Kwestionariusza Aktywności Obywatelskiej (KAO)*. Uzyskane wyniki wskazują, że zakładana zależność istnieje, choć nie jest wysoka, i dotyczy właściwie aktywności realizowanej indywidualnie (działania wspólnotowe nie wiążą się z kontekstem doświadczania bezpieczeństwa). Płeć stanowi czynnik różnicujący badaną podstawową zależność w taki sposób, że dla mężczyzn w wyjaśnianiu aktywności obywatelskiej większe znaczenie odgrywa refleksja nad bezpieczeństwem, dla kobiet zaś istotne jest poczucie bezpieczeństwa oraz refleksja nad nim.

Słowa kluczowe: rodzaje aktywności obywatelskiej, doświadczanie bezpieczeństwa, poczucie bezpieczeństwa, refleksja nad bezpieczeństwem, różnice międzypłciowe

SECURITY EXPERIENCE AND CIVIC ACTIVITY IN THE CONTEXT OF SEX

Security is one of the main categories that allows the proper functioning of a man. It can be understood objectively and subjectively. In the paper we refer to the subjective, psychological aspect of security and assume that the experience of security influences human activity, in general, and thus also influences a specific action - oriented to public interest. This paper discusses the fundamental relationship between two variables - experience of security and civic activity and poses a question about the nature of this relationship, also taking into account sex differences. Both variables are treated as complex phenomena. Security experience consists of the emotional aspect (sense of security) and cognitive one (reflection on security). Whereas, an active citizenship is characterized by four types of activities: social commitment, social participation, individual political activity and political participation. This model is based on two criteria: field of involvement and attitude of an individual towards a group. The study has been conducted on a group of 314 people using two measures: the Experienced Security Scale and the Civic Activity Questionnaire. The results indicate that the assumed relationship does exist (although is not strong) and actually relates to the activity being performed individually (not in community). Sex differences are an important factor modifying basic relationship in such way that in men reflection on security plays more important role as a predictor of civic activity, while in women both aspects of security are important: sense of security and reflection on it.

Keywords: types of civic activity, sense of security, reflection on security, sex differences.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.57

Przesłano do redakcji: lipiec 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

⁸ Dr Ryszard Klamut, Zakład Nauk Humanistycznych, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska, e-mail: rklamut@prz.edu.pl

⁹ Dziękuję osobom, które pomogły w zbieraniu danych: Marioli Łagunie, Piotrowi Próchniakowi, Wiktorowi Razmusowi, Kindze Wywrot, Krzysztofowi Surowcowi.

SPOŁECZNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ BIZNESU FIRM LOGISTYCZNYCH

W artykule poddano analizie rolę i znaczenie społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) dla współczesnych przedsiębiorstw na przykładzie firm logistycznych. Rozważania skoncentrowano na istocie i zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu oraz metodach realizacji w przedsiębiorstwach logistycznych zasad zrównoważonego rozwoju, a zwłaszcza zasad zielonej logistyki i społecznej odpowiedzialności biznesu w sferze relacji z otoczeniem społecznym.

CSR to koncepcja, w której przedsiębiorstwa dobrowolnie decydują się wspierać działania na rzecz lepszego społeczeństwa i czystszej środowiska. Rozumiana jest także jako ciągłe zobowiązanie biznesu do zachowywania się w sposób etyczny oraz wspierania rozwoju ekonomicznego poprzez polepszanie jakości życia pracowników, ich rodzin, jak i społeczności lokalnych oraz całych społeczeństw. Realizacja jej zasad przyczynia się do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju globalnego. Praktycy i teoretycy biznesu poszukują możliwości wykorzystania zasad społecznej odpowiedzialności biznesu w logistyce.

Zaangażowanie CSR w branży logistycznej może wynikać z trzech powodów. Po pierwsze z szerokiego kontekstu gospodarczego. Współczesna gospodarka ma charakter globalny, pod każdym względem, a przedsiębiorstwa, aby mogły się rozwijać muszą być aktywne w prowadzeniu działalności gospodarczej wśród grup dostawców i klientów. Po drugie logistyka zajmuje strategiczną pozycję pomiędzy innymi sektorami, co daje jej ogromną różnorodność przedsiębiorstw i sektorów przemysłu. Po trzecie firmy logistyczne znajdują się pod ciągłą presją klientów i społeczeństwa, aby odpowiedzialność społeczna była trwałym składnikiem ich strategii, co wydaje się uzasadnione biorąc pod uwagę silną konkurencję na rynku.

Praktyka pokazuje, że społecznie odpowiedzialna logistyka polega na wdrażaniu narzędzi oceny dostawców pod kątem spełniania przez nich kryteriów społecznych i środowiskowych, implementowaniu kodeksów etycznych i postępowania, procedur działania oraz zintegrowanych programów opartych na ciągłym doskonaleniu.

Słowa kluczowe: społeczna odpowiedzialność biznesu, firmy logistyczne, społecznie odpowiedzialna logistyka, zrównoważony rozwój, zielona logistyka

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY OF LOGISTICS COMPANIES

The article analyzes the role and importance of corporate social responsibility (CSR) for the modern enterprise exemplified by logistics companies. The considerations were focused on the nature and scope of corporate social responsibility and methods of implementation in logistics companies the principles of sustainable development, in particular those of green logistics and corporate social responsibility in the sphere of relations with the social environment.

CSR is a concept in which companies voluntarily decide to support efforts for better society and cleaner environment. Is also understood as a continuous commitment of business to behave ethically and to promote economic development by improving the quality of life for employees, their families, communities and the entire societies. Following its policy contributes to the achievement of sustainable global development. Business practitioners and theoreticians are looking for ways to use the principles of corporate social responsibility in logistics.

CSR commitment in the logistics industry may result from three reasons. Firstly, from the broad economic context. Modern economy is global, in every respect, and companies that can grow must be active in a business activity among groups of suppliers and customers. Secondly, logistics is a strategic position between the other sectors, what gives a huge variety of companies and industries. Thirdly, logistics companies are under constant pressure from customers and society as the social responsibility should a permanent component of their strategy, which seems reasonable taking into account high competition in the market.

Practice shows that socially responsible logistics lies in the implementation of tools to assess suppliers in terms of meeting social and environmental criteria, implementation of codes of ethics and conduct, operating procedures and integrated programs based on continuous improvement.

Keywords: corporate social responsibility, logistics companies, socially responsible logistics, sustainable development, green logistics.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.58

Przesłano do redakcji: październik 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

¹⁰ Dr Adam Laska, Zakład Nauk Humanistycznych, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska, ul. Powstańców Warszawy 8, 35-959 Rzeszów, tel. 017 865 39 59, autor korespondencyjny e-mail: alaska@prz.edu.pl

¹¹ Dr inż. Renata Piętowska-Laska, Katedra Systemów Zarządzania i Logistyki, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska, ul. Powstańców Warszawy 8, 35-959 Rzeszów, tel. 017 865 18 04

WALORY INFORMACYJNE SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO JEDNOSTEK MIKRO

Wynik finansowy jest podstawowym miernikiem efektywności prowadzenia działalności gospodarczej. Aby skutecznie zarządzać wynikiem finansowym niezbędne są informacje na temat elementów wpływających na jego postać i zmiany. Tymi informacjami są informacje dotyczące przychodów i kosztów. Zakres merytoryczny kont księgowych jest często zdeterminowany potrzebami sprawozdawczymi. A zatem o tym co jest ewidencjonowane na kontach księgowych decyduje często postać sprawozdań finansowych, które zobowiązana jest sporządzać dana jednostka gospodarcza. Również osoby, które są osobami z zewnątrz, a są zainteresowane informacjami o sytuacji finansowej, wynikach działalności oraz zmianach sytuacji finansowej jednostki gospodarczej są skazane na korzystanie z tych informacji, które dana jednostka im przekaże. Syntetycznym zestawieniem elementów kształtujących wynik finansowy jest sprawozdanie finansowe. Zadaniem sprawozdań finansowych jednostek gospodarczych jest informowanie zainteresowanych podmiotów i osób o sytuacji finansowej, wynikach działalności oraz zmianach sytuacji finansowej jednostki gospodarczej. Nowelizacja ustawy o rachunkowości wprowadziła pojęcie jednostki mikro i nowy uproszczony wzór sprawozdania finansowego dla tego typu jednostek. Zmiana ta ma na celu dostosowanie szczegółowości informacji prezentowanych w sprawozdaniu finansowym do rozmiarów prowadzenia działalności gospodarczej. Sprawozdana finansowe mikro jednostek są mocno uproszczone. Powoduje to istotny spadek walorów informacyjnych tych sprawozdań. Problemem, który się pojawia jest możliwość zaspokojenia potrzeb informacyjnych różnych adresatów takich sprawozdań finansowych. Celem artykułu jest poddanie krótkiej analizie zakresu ujawnień informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych mikrojednostek i ich wykorzystaniu do celów zarządczych.

Słowa kluczowe: sprawozdanie finansowe, mikro jednostka, rachunkowość.

INFORMATIONAL VALUES OF FINANCIAL STATEMENTS OF THE MICRO ENTITIES

The financial result is a basic measure of the efficiency of doing business. To effectively manage financial results, information on the elements affecting this form and change is essential. This information is information about income and expenses. People who are outsiders, and are interested in information about the financial position, results of operations and changes in financial position of the entity are doomed to the use of this information, which will provide them the entity. Synthetic collection of elements of the financial results is the financial statement. The task of the financial statements of a business entity is to inform interested stakeholders and people of financial position, about the results of operations and changes in financial position of the entity. The amendment to the Accounting Act introduced the concept of micro units and a new simplified model of financial statements for these types of units. This change is intended to bring the detail of the information presented in the financial statement to the size of business. The financial statements of micro-entities are highly simplified. This results in a significant decrease in value of information on these statements. The problem that arises is the ability to meet the information needs of different recipients of such financial statements. The aim of this article is to undergo a brief analysis of the scope of the disclosure of the information contained in the financial statements micro entities and their use for the purpose of management.

Keywords: financial statements, micro unit, accounting.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.59

Przesłano do redakcji: październik 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

¹² Dr inż. Grzegorz Lew, Zakład Finansów i Bankowości, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska, ul. Powstańców Warszawy 8, 35-959 Rzeszów, tel. (017) 865-19-14, e-mail: lewgrzes@prz.edu.pl

U ŹRÓDEŁ NOWOŻYTNEGO ROZUMIENIA PRAW JEDNOSTKI NA PRZYKŁADZIE KONCEPCJI UPRAWNIENŃ NATURALNYCH THOMASA HOBBSA

W artykule podjęto próbę scharakteryzowania kluczowych elementów nowożytnego rozumienia uprawnień jednostki na przykładzie doktryny Thomasa Hobbesa. Pierwsza część pracy stanowi wskazanie konstytutywnych elementów nowożytności, ze szczególnym uwzględnieniem nowożytnego modelu prawa natury. Posłużono się w tej części proponowanym, między innymi przez Norberto Bobbio, rozróżnieniem dwóch pojęciowych modeli prawa naturalnego. Wskazano również wpływ kartezjańskiego sposobu postrzegania świata na rozwój doktryny uprawnień naturalnych. Druga część pracy stanowi analizę doktryny uprawnień naturalnych Hobbesa. W części tej omówiono zarówno samo pojęcie uprawnienia naturalnego, jak i sposób pojmowania prawa natury przez angielskiego filozofa. Starano się wykazać, że dorobek myśliciela może zostać uznany za kamień milowy w procesie zerwania z arystotelesowską tradycją postrzegania człowieka i świata. Takie twierdzenie zostaje uprawnione między innymi dzięki przeciwstawieniu koncepcji uprawnień naturalnych nakazom prawa natury. Zwrócono również uwagę na proces transformacji omawianych uprawnień w uprawnienia, które mają przysługiwać, wedle Hobbesa, suwerenowi. Mechanizm powstawania społeczności państwowej przedstawiono z perspektywy kartezjanizmu Hobbesa, co pozwoliło na ukazanie owej transformacji przez pryzmat ruchu, będącego jednym z podstawowych aspektów doktryny myśliciela. W ostatniej części wskazano również, że podstawowe uprawnienia jednostek nie mogą zostać, w doktrynie analizowanego myśliciela, przeniesione i taki sposób ich postrzegania pozwala uznać dorobek Hobbesa za istotny w rozwoju koncepcji fundamentalnych praw przysługujących jednostce.

Słowa kluczowe: uprawnienia naturalne, uprawnienia, Thomas Hobbes.

FOUNDATIONS OF MODERN UNDERSTANDING OF HUMAN RIGHTS ON THE EXAMPLE OF THE THOMAS HOBBS' THEORY OF NATURAL RIGHTS

In the paper the author made an effort to characterize key elements of modern understanding of natural rights on the example of Thomas Hobbes' doctrine. In the first part of the article fundamental features of modern times were indicated and the Conceptual Model of Natural Law was described in particular. In this part the distinction between two models of natural law made, among others, by Norberto Bobbio was used. Moreover, an influence of Cartesian understanding of world on development of natural rights was shown. The second part of the paper consists of an analysis of Hobbes' natural rights doctrine. The notion of subjective right, as well as the way of understanding the natural law by the English philosopher were presented. The author aimed to point out that the Hobbes achievements might be acknowledge as a milestone in a process of breaking off with Aristotle's tradition of perceiving the human and the world. Particular attention was paid to the process of transformation of natural rights into the rights, which, according to Hobbes, are supposed to be appointed to sovereign. The process of developing a state-society was presented from the perspective of Hobbes' Cartesianism and this perspective enabled to present the transformation through the motion that is one of the essential aspect of the Hobbes' doctrine. Finally, it was indicated in the paper that the subjective rights, according to Hobbes, cannot be transferred and such way of their analysis allow to treat the Hobbes achievements as a significant part of development a theory of fundamental rights.

Keywords: natural rights, rights, Thomas Hobbes.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.60

Przesłano do redakcji: listopad 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

¹³ Mgr Marcin Merkwa, Katedra Prawa i Administracji, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska, Al. Powstańców Warszawy 6, 35-959 Rzeszów, tel. 17 865 10 63, e-mail: mmerkwa@prz.edu.pl

CONVERGENCE OR DIVERGENCE OF BASIC MACROECONOMIC VARIABLES IN THE DISTRICTS OF PODKARPACKIE PROVINCE

The paper presents the results of statistical analyses of σ and β real convergence processes of selected macroeconomic variables at the level of districts in Podkarpackie Province. The study comprises the data on unemployment rates, real gross wages, business investments *per capita* and gross industrial production sold *per capita* in the period 2002-2011 obtained from the Bank of Local Data in Central Statistical Office. Moreover, the taxonomic indicator of development for Podkarpackie Province was calculated and also subjected to statistical analysis. The main purpose of the study is to verify the hypothesis on the existence of the convergence of the analysed variables and the taxonomic indicator of development, calculated at the level of the districts in Podkarpackie. Σ -convergence analysis was based on the indicators of the spatial variation of the above mentioned variables, i.e.: maximum, minimum, the ratio of maximum/minimum, the coefficients of variation based on the quartile deviation (V_Q), the standard deviation (V_S) and the average deviation (V_d). Owing to the values of the calculated coefficients of variation there was observed spatial heterogeneity of the analysed variables and the taxonomic indicator of development, whereas their changes over time allowed the identification of the phenomenon of σ -convergence or σ -divergence. The analysis of β real convergence consisted in the estimation of the parameters of the equation of 'pure convergence' of Barro's type. Furthermore, in order to take into account the spatial heterogeneity of the analysed variables, the real convergence equations were extended by introducing individual fixed effects. The equations proposed in the article were estimated using a panel method by means of the instrumental variables method that is the most appropriate one for this type of equations, namely generalized method of moments.

Keywords: convergence, divergence, labor market, taxonomic indicator of development, local unemployment rate, real gross wages, industrial production sold per capita, generalized method of moments (GMM).

KONWERCENCJA CZY DYWERCENCJA PODSTAWOWYCH ZMIENNYCH MAKROEKONOMICZNYCH NA POZIOMIE POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

W niniejszym opracowaniu przedstawiono wyniki analiz statystycznych procesów σ oraz β konwergencji realnej wybranych zmiennych makroekonomicznych na poziomie powiatów w województwie podkarpackim. W pracy wykorzystano dane dotyczące stóp bezrobocia, płac realnych brutto, inwestycji przedsiębiorstw na mieszkańca oraz produkcji sprzedanej przemysłu brutto na mieszkańca w latach 2002-2011, uzyskane z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Ponadto na podstawie tych danych obliczono taksonomiczny wskaźnik rozwoju województwa podkarpackiego, który również poddano analizie statystycznej. Głównym celem opracowania była zatem weryfikacja hipotezy o występowaniu konwergencji analizowanych zmiennych oraz obliczonego taksonomicznego wskaźnika rozwoju na poziomie powiatów województwa podkarpackiego. Analizy σ -konwergencji przeprowadzono w oparciu o wskaźniki przestrzennego zróżnicowania wyżej wymienionych zmiennych, tj.: maksimum, minimum, relacja maksimum/minimum, współczynniki zmienności oparte na odchyleniach kwartyłowym (V_Q), standardowym (V_S) oraz przeciętnym (V_d). Wartości obliczonych współczynników zmienności pozwoliły zaobserwować przestrzenną heterogeniczność analizowanych zmiennych oraz taksonomicznego wskaźnika rozwoju, zaś ich zmiany w czasie zidentyfikować zjawisko σ -konwergencji bądź σ -dywergencji. Natomiast analizy β konwergencji realnej polegały na estymacji parametrów równania „czystej konwergencji” typu Barro. Ponadto w celu uwzględnienia przestrzennej heterogeniczności analizowanych zmiennych równania konwergencji realnej rozszerzono wprowadzając efekty indywidualne typu fixed (*fixed effect*). Zaproponowane w artykule równania poddano estymacji panelowej wykorzystując metodę zmiennych instrumentalnych najbardziej odpowiednią do tego typu równań czyli uogólnioną metodę momentów (UMM).

Słowa kluczowe: konwergencja, dywergencja, rynek pracy, taksonomiczny wskaźnik rozwoju, stopa bezrobocia lokalnego, płace realne brutto, produkcja sprzedana przemysłu per capita, uogólniona metoda momentów (UMM).

DOI:10.7862/rz.2014.hss.61

Przesłano do redakcji: lipiec 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2015

¹⁴ Tomasz Misiak, PhD, Faculty of Economics, Rzeszów University of Technology, al. Powstańców Warszawy 10, 35-959 Rzeszów, tel. (017) 8651403, email: tmisiak@prz.edu.pl.

WSKAŹNIKI EFEKTYWNOŚCI ŚRODOWISKOWEJ UJMOWANE W SPRAWOZDAWCZOŚCI PRZEZ ORGANIZACJE ZAREJESTROWANE W SYSTEMIE EMAS

Organizacje, które chcą zmniejszać negatywne oddziaływanie na środowisko naturalne mogą wdrożyć w tym celu system zarządzania środowiskowego. Jednym z takich systemów jest System Ekozarządzania i Audytu (EMAS). System EMAS opiera się na wymaganiach normy ISO 14001, ale zawiera także kilka dodatkowych wymagań, które muszą zostać spełnione przez organizacje chcące uzyskać rejestrację w tym systemie. Jedną z różnic dotyczy efektów działalności środowiskowej. System EMAS stawia większe wymagania w tym zakresie. Organizacje zarejestrowane w systemie EMAS muszą być w stanie wykazać ciągłą poprawę efektów swojej działalności środowiskowej. Jedną z form dokumentowania poprawy w tym zakresie są ujmowane w deklaracjach środowiskowych wskaźniki efektywności środowiskowej. Zgodnie z Rozporządzeniem EMAS, zadania wskaźników efektywności środowiskowej to między innymi przedstawienie dokładnej oceny efektów działalności środowiskowej organizacji oraz umożliwienie porównania poszczególnych lat w celu dokonania oceny rozwoju efektów działalności środowiskowej organizacji. Główne wskaźniki, które powinny zostać ujęte w deklaracji środowiskowej związane są z kluczowymi obszarami środowiskowymi i dotyczą: efektywności energetycznej, efektywnego wykorzystania materiałów, wody, odpadów, różnorodności biologicznej oraz emisji. Organizacje mają także możliwość ujmowania w deklaracjach dodatkowych wskaźników, jeżeli mają one znaczenie dla zidentyfikowanych przez organizację znaczących aspektów środowiskowych.

Celem artykułu było przedstawienie istoty wskaźników efektywności środowiskowej występujących w systemie EMAS oraz ich przegląd w deklaracjach środowiskowych polskich organizacji zarejestrowanych w tym systemie.

Badanie miało charakter pełny, analizie poddano deklaracje wszystkich polskich organizacji, zarejestrowanych w systemie EMAS 3 lutego 2014 r. Wyniki badań przedstawiono w formie tabelarycznej.

Słowa kluczowe: EMAS, wskaźniki efektywności środowiskowej, efekty działalności środowiskowej.

ENVIRONMENTAL EFFICIENCY INDICATORS INCLUDED IN THE REPORTING BY ORGANIZATIONS REGISTERED UNDER EMAS

Organizations that want to reduce the negative impact on the environment can implement for this purpose an environmental management system. One of such system is the Eco-Management and Audit Scheme (EMAS). EMAS is based on the requirements of ISO 14001, but it also includes several additional requirements that must be met by organizations wishing to obtain registration in the system. One difference relates to environmental performance. EMAS places higher demands in this regard. Organizations registered in the EMAS system must be able to demonstrate a continuous improvement of its environmental performance. One of the forms documenting improvement in this area are environmental performance indicators included in the environmental statement. In accordance with the EMAS Regulation, the task of environmental performance indicators is e.g.: present a thorough evaluation of the environmental performance of the organization and to enable comparisons between years in order to assess the development of the environmental performance of the organization. The main indicators that should be included in the environmental statement are related to key environmental areas and concern: energy efficiency, efficient use of materials, water, waste, biodiversity and emissions. Organizations can also include in the declaration additional indicators if they are relevant to the organization's identified significant environmental aspects. The purpose of the article was to present the essence of environmental performance indicators occurring in EMAS and their review in the environmental statements of Polish organizations registered in the system. The study concerned all polish organizations registered under EMAS on 3.02.2014. The results are presented in tabular form.

Keywords: EMAS environmental performance indicators, environmental performance.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.62

Przesłano do redakcji: kwiecień 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2015

¹⁵ Mgr Jadwiga Nycz – Wróbel, Politechnika Rzeszowska, Wydział Zarządzania, Katedra Systemów Zarządzania i Logistyki, 35-959 Rzeszów, ul. Powstańców Warszawy 6, tel:17 865 1802, e- mail: jadviganw@prz.edu.pl

PRACA NIEREJESTROWANA JAKO SKUTEK ZJAWISKA BEZROBOCIA WŚRÓD MŁODYCH OSÓB W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

Transformacja ustrojowa i gospodarcza w Polsce wywołała zasadnicze przeobrażenia rynku pracy. Zjawisko jawnego bezrobocia, nieznanne w Polsce przed 1990 r., zaczęło ujawniać się na wielką skalę wraz z uruchomieniem w gospodarce mechanizmów rynkowych. Kulminacyjny poziom bezrobocia odnotowano w latach 2002–2005, kiedy w niektórych miesiącach stopa bezrobocia przekraczała 19–20%. Równocześnie niebezpieczną cechą nie tylko polskiego rynku pracy jest duży odsetek młodych osób pozostających bez pracy.

Konsekwencje bezrobocia najczęściej rozpatruje się na płaszczyźnie ekonomicznej, prawnej oraz politycznej. Nie należy jednak zapominać o stronie zdrowotnej, psychologicznej i obyczajowej w odniesieniu do pojedynczych osób pozostających bez pracy i ich rodzin. Często skutkiem braku legalnej pracy staje się wybór nielegalnego zatrudnienia jako jedynej dostępnej alternatywy. Jednym z regionów znacząco dotkniętych problemem braku pracy jest województwo podkarpackie.

W publikacji zaprezentowano istotę i skalę nielegalnej pracy w Polsce i województwie podkarpackim. Opisano skutki społeczne i ekonomiczne bezrobocia, a także poziom bezrobocia według struktury wiekowej na Podkarpaciu. Celem publikacji jest próba oceny, czy nielegalna praca jest skutkiem narastającego w ostatnich latach zjawiska bezrobocia wśród młodych osób mieszkających w województwie podkarpackim.

Słowa kluczowe: rynek pracy, praca nierejestrowana, bezrobocie.

ILLEGAL WORK AS A RESULT OF THE PHENOMENON OF UNEMPLOYMENT AMONG YOUNG PEOPLE IN PODKARPACKIE PROVINCE

Political and economic transformation in Poland caused a fundamental transformation in the labor market. The phenomenon of open unemployment, unknown in Poland before 1990, began to manifest itself on a large scale with the launch of market mechanisms in the economy. The highlight of the level of unemployment was recorded in 2002–2005, when in some months, the unemployment rate exceeded 19–20%. At the same a time dangerous feature of not only the Polish labor market is the high proportion of young unemployed people. The consequences of unemployment is mostly dealt with at the economic, legal and political level. However, one should not only forget about the health, psychological and moral aspect in relation to single persons without work, as well as their families. Often a result of lack of legal labor becomes illegal work as the only available alternative. One of the regions significantly affected by the lack of work is Podkarpackie Province.

The paper presents the nature and scale of illegal work in Poland and Podkarpackie Province. There are described social and economic consequences of unemployment and the level of unemployment by age structure in the region. The aim of the publication is an attempt to assess whether illegal work is the result of growing in recent years, the phenomenon of unemployment among young people living in Podkarpackie Province.

Keywords: labor market, undeclared work, unemployment.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.63

Przesłano do redakcji: czerwiec 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

¹⁶ Dr Monika Pasternak-Malicka, Politechnika Rzeszowska, Wydział Zarządzania, Zakład Finansów i Bankowości, Al. Powstańców Warszawy 10, 35–959 Rzeszów, tel.: (17) 865 19 12, e-mail: malicka@prz.edu.pl

SPÓR O PRAWO NATURALNE – KONCEPCJA PERSONALISTYCZNA I BIOLOGISTYCZNA

W artykule podejmuje się problematykę prawa naturalnego, na tle sporu, jaki wywołała publikacja encykliki *Humanae vitae* Pawła VI. Zaprezentowano dwie koncepcje prawa naturalnego: personalistyczną (neotomistyczną), na której opiera się encyklika, oraz jedną z jej kontrpropozycji sformułowanej przez filozofującego biologa Wolfganga Wicklera. Pierwsza odwołuje się do koncepcji człowieka jako bytu osobowego, w którym natura jest „zintegrowana w osobie”, bytu istniejącego w ciągłym rozwoju, poprzez istotowe ukierunkowanie na dobro osobowe jako ostateczny cel i motyw działania. Prawo naturalne interpretuje jako odbicie w rozumnej naturze człowieka odwiecznego (niezmiennego) porządku, rozsądną inklinację ludzkiej natury do dobra współmiernego dla osobowego bytowania. Druga – tworzona przez Wicklera z pozycji krytyki wobec koncepcji „tradycyjnej” – uznaje fizyczno-duchową jedność ludzkiej natury, jednak fundamentalną dla osobowego życia sferę moralności opiera w istotnej mierze na gruncie biologicznych inklinacji, które stanowią jednocześnie swego rodzaju kryterium dobra moralnego. Rezultatem takiego rozumienia człowieka jest koncepcja prawa naturalnego o zmiennej treści (odpowiednio do ewoluującej natury biologicznej człowieka) oraz pewnego rodzaju biologizm etyczny (ugruntowanie prawa moralnego w prawie natury rozumianej biologicznie).

Problem prawa naturalnego, w sposób bardziej lub mniej uwyraźniony, jest wciąż obecny, zwłaszcza w społecznych i politycznych debatach dotyczących stanowienia prawa, przy czym stałym jednym z ich stałych punktów odniesienia jest jego „tradycyjna” koncepcja. W tym kontekście zadaniem artykułu jest jej przypomnienie, a jednocześnie przedstawienie jednej z kontrpropozycji, wpisującej się we współczesną argumentację za „nowoczesnym” rozumieniem prawa naturalnego.

Słowa kluczowe: prawo naturalne, prawo naturalne, natura człowieka, personalizm neotomistyczny, biologizm.

DISPUTE ABOUT NATURAL LAW - PERSONALISTIC AND BIOLOGISTIC CONCEPT

The article takes up the issue of natural law, against the background of the dispute caused by the publication of the encyclical *Humanae Vitae* by Pope Paul VI. Two concepts of natural law were presented: the personalistic (neo-thomistic), upon which the encyclical is based, and one of its counterproposal formulated by the philosophizing biologist Wolfgang Wickler. The first refers to the concept of man as a personal being, in which nature is "integrated in the person", the being that exists in continuous development by the substantial focus on personal well-being as the ultimate goal and motive. Natural law is interpreted as a reflection of the spiritual nature of man's eternal (unchanging) order, rational inclination of human nature into a good commensurate for personal existence. The second concept- created by Wickler from the position of the criticism to the "traditional" concept - recognizes the physical and the spiritual unity of human nature, but the realm of morality, which is fundamental in personal life, and is based largely on the basis of biological inclinations, which are a kind of criterion of moral good. The result of such human understanding is the concept of the natural law of variable content (according to the evolving biological nature of human) and some kind of ethical biologism (strengthening the moral law in the law of nature understood biologically).

The problem of natural law, in a more or less visible form, is still present, especially in social and political debates about law, and one of the repeated point is the "traditional" concept. In this context, the objective of this article is to present one of its counter form which is in favor of the contemporary arguments for the "modern" understanding of natural law.

Keywords: natural law, natural law, human nature, neo-thomistic personalism, biologism.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.64

Przesłano do redakcji: czerwiec 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2015

¹⁷Dr Beata Petrecka, Zakład Współczesnych Procesów Społeczno – Ekonomicznych w Europie, Instytut Stosunków Międzynarodowych, Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno - Ekonomiczna w Jarosławiu, ul. Czarnieckiego 16, 37-500 Jarosław, tel. 16 624 46 40.

¹⁸Mgr Urszula Pietrzyk, Zakład Gospodarki Turystycznej i Hotelarstwa, Instytut Stosunków Międzynarodowych, Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno - Ekonomiczna w Jarosławiu, ul. Czarnieckiego 16, 37-500 Jarosław, tel. 16 624 46 40, autor korespondencyjny, e-mail: uokulanis@interia.pl

¹⁹ Dr Justyna Stecko, Zakład Nauk Humanistycznych, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska, ul. Poznańska 1, 35-084 Rzeszów, tel. 17 86 512 04.

POWSZECHNIE OBOWIĄZUJĄCE AKTY LEGISLACJI ADMINISTRACYJNEJ JAKO PRZEDMIOT KONTROLI TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

Przedmiotem rozważań w niniejszym artykule są problemy związane z możliwością weryfikacji konstytucyjności aktów powszechnie obowiązującego prawa, stanowionego przez terenowe organy administracji publicznej. W opracowaniu omówiono konstytucyjnie określony zakres działania Trybunału Konstytucyjnego jako organu sprawującego w Polsce władzę sędziowską, stojącego na straży konstytucyjności obowiązującego na terenie kraju prawa. Ponadto wskazano na podmiotowy oraz przedmiotowy zakres prawotwórczej działalności organów administracji publicznej oraz poruszono problem weryfikacji przez sądy administracyjne legalności aktów stanowiących efekt legislacji administracyjnej. W opracowaniu dokonano również porównawczej wykładni przepisów Konstytucji RP, regulujących zakres kognicji Trybunału Konstytucyjnego oraz ustanawiających instytucję skargi konstytucyjnej. Artykuł obejmuje również rozważania na temat dopuszczalności wniesienia przez jednostkę skargi konstytucyjnej na powszechnie obowiązujący akt prawa, wydany przez terenowy organ administracji publicznej. Rozważania w tym obszarze zostały wzbogacone prezentacją przeciwstawnych stanowisk przedstawicieli doktryny prawa administracyjnego, dotyczących omawianego problemu. W artykule powołane zostało również postanowienie Trybunału Konstytucyjnego, które wyraża stanowisko tego organu dotyczące możliwości wniesienia przez jednostkę (w ramach kontroli konkretnej) skargi konstytucyjnej na akt prawa miejscowego, na którego podstawie sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach obywatela albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji RP. Ponadto w artykule omówiono konstytucyjnie oraz ustawowo określone warunki formalne, którym podlega skarga konstytucyjna.

Słowa kluczowe: terenowe organy administracji publicznej, Trybunał Konstytucyjny, skarga konstytucyjna, prawo miejscowe.

GENERALLY APPLICABLE ACTS OF LEGISLATION AS A MATTER OF ADMINISTRATIVE CONTROL OF THE CONSTITUTIONAL COURT

The subject of considerations of this article are the problems associated with the ability to verify the constitutionality of acts of universally binding law, constituted by the local organs of public administration. In the paper it was discussed the constitutionally defined scope of the Constitutional Court as a body exercising judicial power in Poland and standing guard over the constitutionality of the existing law in the country. The personal and material scope of a law-making activities of public bodies was emphasized as well as the problem of verification by the administrative courts the legality of the acts constituting the effect of administrative legislation. In the article it was also made a comparative interpretation of the provisions of the Constitution governing the jurisdiction of the Constitutional Court and establishing the institution of a constitutional complaint. The paper also includes reflections on the admissibility of actions brought by the constitutional complaint generally binding legal act issued by a local public authority. The considerations in this area have been enhanced by the presentation of opposing positions of representatives of the doctrine of administrative law concerning that problem. In the article the Constitutional Court decision has also been established, which expresses the position of the body on the possibility of an entity (within the actual control) constitutional complaint about the local law under which a court or public authority has finally decided about freedoms or rights of the citizen, or about their obligations specified in the Constitution. In addition, the article discusses the constitutionally and statutorily defined formal conditions governing the constitutional complaint. Considerations which are the subject of this article end with a summary and conclusions.

Keywords: local organs of public administration, Constitutional Court, constitutional complaint, local law.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.65

Przesłano do redakcji: październik 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

²⁰ Dr Małgorzata Polinceusz, Katedra Prawa i Administracji, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska, al. Powstańców Warszawy 6, 35-959 Rzeszów, tel. (0-17) 852 44 42, e-mail: malgpope@prz.edu.pl

ANALITYCZNY PROCES HIERARCHICZNY (AHP) NA SKRÓTY – KLUCZOWE POJĘCIA I LITERATURA²⁴

Współcześnie dość powszechnym kierunkiem aktywności badawczej i wdrożeniowej jest poszukiwanie nowych metod lub nowych sposobów wykorzystania metod znanych. Takim właśnie zagadnieniem zajęto się w niniejszym artykule. Analizie poddano jedną z metod wykorzystywanych w procesie podejmowania decyzji – *Analytic Hierarchy Process* (AHP). W Polsce jest ona przedmiotem badań. Natomiast aspekt wdrożenia do praktyki gospodarczej jest stosunkowo nowy. Prezentowany artykuł stanowi swoisty przegląd metody, przedstawiający najważniejsze informacje dla osób podejmujących próbę jej wykorzystania. Szczególnie interesujące wydaje się wykorzystanie omawianej metody w zarządzaniu strategicznym (podejmowanie decyzji strategicznych) zarówno w instytucjach publicznych, jak i w większych podmiotach gospodarczych.

Celem artykułu jest przedstawienie, przegląd i wyjaśnienie kluczowych pojęć związanych z jedną z najpopularniejszych na świecie metod wspomagania decyzji – analitycznym procesem hierarchicznym (AHP). Metoda ta została opracowana w latach siedemdziesiątych XX w. przez amerykańskiego matematyka Thomasa L. Saaty'ego. Artykuł porządkuje i objaśnia kluczowe pojęcia związane z AHP, przedstawione hasłowo jako: „hierarchia”, „eksperti-decydenci”, „porównania parami”, „priorytety”, „niezgodność”, „analiza wrażliwości” oraz „decyzje grupowe”. W odniesieniu do każdego z tych tematów przedstawiono typowe problemy oraz źródła literaturowe.

Słowa kluczowe: analityczny proces hierarchiczny, AHP, niezgodność, CR, decyzje grupowe, decydenci.

ANALYTIC HIERARCHY PROCESS (AHP) FOR SHORTCUT – KEY CONCEPTS AND LITERATURE

Today quite a common direction of research activity and implementation processes is analysing a new methods or new ways of using known methods. This issue was addressed in this article. The presented analysis is one of the well-known methods used in the decision-making process. It is the AHP (Analytic Hierarchy Process). In Poland it is a relatively new subject of research, but as if it is going about the implementation in the practice this is a new area. Specifically, the article provides a review of the method, showing the most important information for test takers. Of particular interest seems to be the use of this method in strategic management (strategic decision making) in public institutions and in the larger business units as well.

The objective of this paper is to present and explain the key terms related to one of the most popular decision support methods, the Analytic Hierarchy Process (AHP). The AHP was created in the 70' by the American mathematician, Thomas L. Saaty. The paper discusses the main themes related to the AHP, specifically: “hierarchy”, “expert-decision maker”, “pairwise comparisons”, “priorities”, “inconsistency”, “sensitivity analysis” and “group decisions”. Each theme is carefully discussed with relation to their application problems and relevant literature sources have been also provided.

Keywords: analytic hierarchy process, AHP, consistency, CR, group decisions, decision-makers.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.66

Przesłano do redakcji: czerwiec 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

²¹ Dr Anna Prusak, Katedra Zarządzania Jakością, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków, tel. (0-12) 29-35-583 autor korespondencyjny, e-mail: anna.prusak@uek.krakow.pl

²² Dr Jacek Strojny, Katedra Ekonomii, Politechnika Rzeszowska, Rzeszów, e-mail: jstrojny@prz.edu.pl

²³ Dr Piotr Stefanow, Katedra Statystyki i Demografii, Krakowska Akademia im. A. F. Modrzewskiego, e-mail: pstefanow@afm.edu.pl

²⁴ Badania zaprezentowane w artykule zostały sfinansowane ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji nr DEC-2011/01/D/HS4/04006.

ROZPORZĄDZENIE JAKO AKT NORMATYWNY WYDAWANY PRZEZ PREZESA RADY MINISTRÓW

W przedmiotowym artykule podjęto próbę naukowego zbadania zagadnień dotyczących rozporządzeń jako aktów normatywnych wydawanych przez Prezesa Rady Ministrów. Poddano tu analizie najważniejsze cechy rozporządzenia jako aktu normatywnego stanowiącego kluczowe źródło prawa oraz przedstawiono funkcje rozporządzenia jako prawnej formy działania Prezesa Rady Ministrów. W tym zakresie wykazano, iż rozporządzenie jest tą formą działania, którą Prezes Rady Ministrów może regulować nie tylko indywidualne sprawy, ale i większą, dokładnie nieokreśloną liczbę równorzędnych przypadków. Jednocześnie podkreślono, iż rozporządzenia wydawane przez Prezesa Rady Ministrów mogą konkretyzować ustawę, ale nie mogą jej uzupełniać, albowiem podstawowym celem regulacji odnoszącej się do rozporządzeń jest nie tyle ściśle służebna względem ustawy rola rozporządzenia, ile wymuszenie kompletności i szczegółowości regulacji ustawowej. W artykule ukazano również katalog podmiotów uprawnionych do stanowienia aktów normatywnych w postaci rozporządzeń i odniesiono się do zasadniczej roli organów naczelnych administracji publicznej w stanowieniu aktów normatywnych w postaci rozporządzeń. Opisano także elementy konstrukcji prawnej rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów, a przede wszystkim skupiono się na upoważnieniu ustawowym do wydania rozporządzenia przez Prezesa Rady Ministrów, wskazując, iż może być wydawane w tych samych sprawach, w których stanowi się ustawy, gdyż wspólna jest materia społeczna, jaka ma być regulowana ustawą i rozporządzeniem. Istotnym problemem teoretyczno-prawnym poruszonym w artykule jest również relacja, jaka zachodzi między wykonawczym charakterem rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów a funkcją spełnianą przez wytyczne dotyczące jego treści.

Słowa kluczowe: rozporządzenie, akt normatywny, Prezes Rady Ministrów.

REGULATION AS A NORMATIVE ACT ISSUED BY THE PRIME MINISTER

In the present article an attempt to examine several aspects of regulations being normative acts issued by the Prime Minister. Herein, the main characteristics of the regulation were analysed, in terms of its normative quality, its significance as a key source of law and functionality as the active legal form within powers of the Prime Minister. In this regard, it has been shown that the regulation is the form of action, with which the Prime Minister can regulate individual cases as well as more unspecified number of equivalent cases. At the same time, it was emphasized that the regulations issued by the Prime Minister may specify the law comprised in Acts of Parliament, however they can not complement such Acts, for the primary purpose of the regulation relating to its strictly subservient role to any statute manifesting in detailed subject matter complementing statutory content. In the article a list of entities authorized to release normative acts in the form of regulations was provided. The sufficient reference to the fundamental role of chief public administration in making such normative acts in the form of regulations was also made. The legal structure of the regulation issued by the Prime Minister was also explained, within which an element of their statutory authorisation to issue such regulation was highlighted. It was indicated that it may be issued in respect to the same matters, where the Act of Parliament is passed, because it is a common social matter what is to be regulated by law and regulation. An important theoretical and legal issue raised in the article is the relationship which exists between the executive nature of the Prime Minister regulation and the function performed by the guidelines of its content.

Keywords: regulation, normative act, The Prime Minister.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.67

Przesłano do redakcji: kwiecień 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

²⁵Dr Katarzyna Purc-Kurowicka, Katedra Prawa i Administracji, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska, Al. Powstańców Warszawy 6, 35-959 Rzeszów, tel. 17 865 10 63, e-mail: kasiapk@prz.edu.pl

RYNEK LISTÓW ZASTAWNYCH W POLCE I W PAŃSTWACH UNII EUROPEJSKIEJ

Papiery wartościowe będące dokumentami zawierającymi określone prawa majątkowe zaliczane są do podstawowych instrumentów rynków finansowych. Przez wieki prawa z nich wynikające ich posiadacze mogli realizować jedynie w wypadku gdy dysponowali tymi dokumentami w postaci materialnej. Dopiero w XX w. instrumenty te w obrocie gospodarczym pojawiły się w postaci zdematerializowanej.

Nowożytna historia papierów wartościowych ma kilkaset lat, jednak ich pierwowzorów należy poszukiwać znacznie wcześniej – jeszcze przed naszą erą w starożytnym Rzymie. W czasach nowożytnych jako pierwsze do obrotu gospodarczego zostały wprowadzone papiery ułatwiające zapłatę i przekazywanie pieniędzy na odległość (weksle i czeki). Ojczyzną tych papierów wartościowych były Włochy. Kolejnymi papierami, które pojawiły się w Anglii i Holandii, były akcje, ich emisja pozwalała na pozyskiwanie kapitałów niezbędnych do prowadzenia działalności gospodarczej. Po nich na rynkach finansowych zaczęto stosować papiery dłużne, do których zalicza się listy zastawne i obligacje. Pierwowzór listów zastawnych pojawił się w XVII w. na Śląsku.

W artykule zaprezentowano zagadnienia związane z funkcjonowaniem na rynkach finansowych listów zastawnych. Wraz z końcem XX w. w państwach europejskich nastąpił wzrost zainteresowania emisją tego rodzaju papierów wartościowych. W większości państw europejskich na przełomie XX i XXI w. wprowadzono nowe przepisy prawa dotyczące emisji i obrotu listów zastawnych (*covered bonds*).

W pierwszej części artykułu przedstawiono historię listów zastawnych i banków hipotecznych na ziemiach polskich. Następnie omówiono występujące na europejskim rynku podstawowe modele emisji *covered bonds*. W dalszej części zamieszczono charakterystykę europejskiego rynku *covered bonds* oraz polskiego rynku listów zastawnych.

Słowa kluczowe: papiery wartościowe, papiery dłużne, listy zastawne, UE.

COVERED BONDS MARKET IN POLAND AND EUROPEAN UNION COUNTRIES

Securities confirming property rights are considered fundamental instruments of financial markets. Over centuries, the securities' holders could execute their rights if possessed these documents in a tangible form. The instruments appeared in a book-entry form for the first time only in the twentieth century.

Modern history of securities is a few centuries old, but their prototypes can be traced back to ancient Rome times. In modern era the first securities to have been introduced on the market were the ones which facilitated money payment and distance transfer (bills and checks). Italy was the homeland of these instruments. Further on, shares appeared in England and the Netherlands – issuing shares allowed gaining capital essential to run business. Consequently, debt securities such as bonds and covered bonds emerged on financial markets. A prototype of covered bonds appeared first in Silesia in seventeenth century.

The article presents the issues related to the functioning of covered bonds financial markets. At the end of the twentieth century the increased interest in the issue of the securities was noted in the European countries. Majority of them introduced new legal regulations concerning issuing and trading of the covered bonds.

In the first part of the article the history of covered bonds and mortgage banks is presented regarding Polish lands. Next, the key models of covered bonds issue are discussed on the European market. Finally, the profiles of European and Polish markets for covered bonds are provided.

Keywords: securities, covered bonds, EU.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.68

Przesłano do redakcji: maj 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

²⁶ Dr inż. Mirosław Sołtysiak, Zakład Finansów i Bankowości, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska, Al. Powstańców Warszawy 8, 35-959 Rzeszów, tel. 17 865 19 15, e-mail: mirosław@prz.edu.pl

EMPLOYEE EVALUATION IN THE CONTEXT OF A NEW EVALUATION METHOD

The following paper discusses the problem of employee evaluation. It aims to present the modern methods of evaluation in the context of the new alternative method developed by Wiktor Adamus, which is based on a hierarchical analysis of decision-making problems (Analytic Hierarchy Process). The first section of the article provides a synthetic presentation of selected, modern methods of employee evaluation, indicating their advantages and disadvantages in practical use in organizations. The second part is a description of the multi-criteria research method and the possibilities of its application. The third part presents the results of the study conducted in the IT company. In the study, a multi-criteria method was used to evaluate employees, who included process engineers from two teams: a team responsible for production process planning and a team supervising the production launch. The evaluation was based on a hierarchical model composed of three levels. The first level included the assessment criteria selected to suit the nature of work of particular teams. The second level of subcriteria included the 6-level assessment scale from 'very low' to 'very high'. The final level of the model comprised alternatives, i.e. the number of employees being evaluated. The conclusion was that the new method of employee evaluation is better than the previous methods since it enables the selection of evaluation criteria which are adequate for a particular job. This method allows for an easy and clear compilation of results regardless of the size and type of the company, and thus the number of workers subject to the assessment process.

Keywords: employees evaluation – evaluation criteria – Analytic Hierarchy Process

OCENIANIE PRACOWNIKÓW W KONTEKŚCIE NOWEJ METODY OCENY

W pracy podjęte zostały rozważania nad problematyką ocen pracowniczych. Ma ona na celu ujęcie współczesnych metod oceniania w kontekście nowej, alternatywnej metody opracowanej przez Wiktora Adamusa opierającej się na hierarchicznej analizie problemów decyzyjnych (Analytic Hierarchy Process). W pierwszej części artykułu dokonano syntetycznej prezentacji wybranych, współczesnych metod oceny pracowników ze wskazaniem na ich wady i zalety w praktycznym zastosowaniu w organizacjach. Drugą część stanowi opis wielokryterialnej metody badawczej wraz z możliwościami jej zastosowania. W części trzeciej zaprezentowano wyniki badań przeprowadzonych w małopolskiej firmie z branży IT. W badaniach dokonano oceny pracowników - inżynierów procesu z wybranych dwóch zespołów: zespół ds. planowania produkcji oraz zespół nadzorujący uruchomienie produkcji, przy pomocy wielokryterialnej metody AHP. Oceny dokonano w oparciu o zbudowany model hierarchiczny z uwzględnieniem trzech poziomów. Poziom pierwszy stanowiły kryteria oceniania odpowiednio dobrane z uwzględnieniem specyfiki pracy danego zespołu. Drugi poziom subkryteriów, ukazujący 6-stopniową skalę ocen od bardzo niskiej, po bardzo wysoką. Ostatni poziom modelu zawiera alternatywy, czyli ilość ocenianych pracowników. W konkluzji stwierdzono, że nowa metoda oceniania pracowników jest lepsza od dotychczasowych metod umożliwiając wybór tych kryteriów oceny, które są adekwatne do danego stanowiska pracy. Pozwala ona na łatwe i czytelne opracowanie wyników niezależnie od rodzaju oraz wielkości organizacji, a co za tym idzie ilości pracowników podlegających procesowi oceny.

Słowa kluczowe: ocenianie pracowników – kryteria oceniania – Analityczny Proces Hierarchiczny.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.69

Przesłano do redakcji: listopad 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014

²⁷ Mgr Elżbieta Tracz, AGH Akademia Górniczo- Hutnicza, Wydział Zarządzania ul. Gramatyka 10, 30- 067 Kraków, e-mail: elzbieta_tracz@o2.pl

ROLA GIEŁD ENERGII W PROCESIE BUDOWANIA JEDNOLITEGO UNIJNEGO RYNKU DNIA BIEŻĄCEGO I RYNKU DNIA NASTĘPNEGO ENERGII ELEKTRYCZNEJ

Celem artykułu jest analiza pozycji giełd energii na rynku energii elektrycznej Unii Europejskiej, która wynika z projektu rozporządzenia Komisji Europejskiej ustanawiającego wytyczne dotyczące alokowania zdolności przesyłowych i zarządzania ograniczeniami. Ten kodeks sieci określa reżim prawny funkcjonowania giełd energii na połączonym Rynku Dnia Bieżącego (RDB) i Rynku Dnia Następnego (RDN) w obrocie pomiędzy strefami cenowymi Unii Europejskiej. Kodeks wskazuje zarówno proponowany model obrotu hurtowego na tych giełdach, jak i ramy instytucjonalne ich funkcjonowania.

Historycznie giełdy energii tworzone były jako element systemu liberalizacji krajowych rynków energii. Ich celem było zbudowanie ram instytucjonalnych zapewniających transparentne warunki transakcji, wyznaczających wiarygodną cenę referencyjną energii elektrycznej oraz udostępniających w niedyskryminujący i przejrzysty sposób informacje rynkowe. Obecnie stanowią one platformy obrotu, często o dużym poziomie płynności, które działają w dwóch obszarach: rynku krajowego i wymiany transgranicznej. Docelowo mają one służyć budowie wewnętrznego rynku energii UE, silnie opartego na zintegrowanym wewnątrznie rynku hurtowym.

Celem tego artykułu jest wskazanie proponowanych w nowym kodeksie sieci rozwiązań w zakresie funkcjonowania giełd energii na RDB i RDN w obrocie między strefami cenowymi Unii Europejskiej.

Słowa kluczowe: giełda energii, NEMO, liberalizacja, rynek energii elektrycznej Unii Europejskiej, kodeks sieci, CACM, rynek hurtowy.

THE ROLE OF POWER EXCHANGES IN THE PROCESS OF BUILDING A SINGLE EUROPEAN ELECTRICITY DAY AHEAD AND INTRADAY MARKET

The aim of the article is to analyse the position of energy exchanges in the electricity market of the European Union, which results from the European Commission's draft Regulation establishing a *Guideline on Capacity Allocation and Congestion Management*. This network code defines the legal regime of the functioning of power exchanges in the coupled Intraday Market (InD) and the Day-Ahead Market (DA) in trade between the European Union bidding zones. Code indicates the proposed model of the wholesale trade, and the institutional framework of its functioning.

Historically, power exchanges were created as a part of the liberalization of national energy markets. Their goal was to build an institutional framework to ensure transparent terms of the transaction, defining a reliable reference price of electricity and providing non-discriminatory and transparent market information. Currently, they are trading platforms, often with a high level of liquidity, which operate in two areas, i.e. domestic market and cross-border exchange. Ultimately, they serve to build a single EU energy market, highly integrated internally and based on the wholesale market.

The purpose of this article is to identify the proposed new code of network solutions for the functioning of power exchanges Intraday Market and the Day-Ahead Market in trade between the European Union bidding zones.

Keywords: power exchange, NEMO, liberalisation, European Union electricity market, network code, CACM, wholesale market.

DOI:10.7862/rz.2014.hss.70

Przesłano do redakcji: wrzesień 2014

Przyjęto do druku: grudzień 2014